

**Кыргыз Республикасы
Чуй облусу Чуй району
Кызыл-Аскер а. Ж.Саадаев атындагы
толук эмес орто мектеби.**



**Мугалим:
Мамбетакунова Н.Б.**

Тема: Коронавирус оорусунун алдын алуу.

Сабактын максаты: Коронавирус жөнүндө жалпы маалымат алышат. Ой жүгүртүп өз ойлорун эркин айтышат, үйгө берилген тапшырмаларды туура, так аткарууга аракеттенишет. Алган билимин турмушта туура колдонуп элдерге тарката билишет.

Сабактын жабдылышы: Керектүү материалдар сүрөттөр.

Сабактын журушу: Саламдашуу.

Окуучулар КОРОНОВИРУС жөнүндө интернет булактардан алган маалыматтары боюнча өз ойлорун айтып беришет.

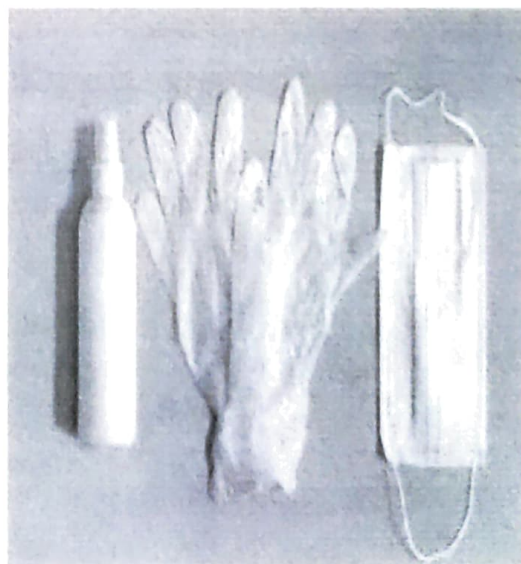
Коронавирус жөнүндө жалпы маалымат берилет .

Окуучулар алган маалыматтары боюнча суроолорго жооп беришет.

1. Коронавирус деген эмне?
2. Ал кандай ооруу экен?
3. Сасык тумоо менен коронавирустун айырмасы эмнеде?
4. Бул ооруну жугузуп алган адам кандай абалда болот?
5. Бул оору эмнеден пайда болгон?
6. Азыркы учурдагы абал кандай?
7. Пандемиянын кантип алдын алууга болот?

Топтор менен иштешип суроолорду талкуулашат.

Сүрөттөрдү колдонушуп жооп беришет .



Илдеттин белгиси

Ухань шаарынын саламаттык сактоо комитети коронавирустун жаны түрү алгачкы этабында дене табынын көтөрүлүшү жана жөтөл менен коштолору, узак убакытка жеңил абалда болорун билдирген. Оору улгайган адамдар арасында жана башка өнөкөт илдети бар адамдар арасында дароо оор формасына өтүп кетиши мүмкүндүгүн эскертишкен.

Дарттын дабасы табыла элек

Учурда коронавирус менен жабыркагандарды дарылоо жолу так аныктала элек. Россия оорунун вакцинасын даярдоого ниеттенип, ага жарым жыл кетиши мүмкүндүгүн жана бул арзан болбой турганын жар салды.

Башка өлкөлөргө тарап жатат

Дүйнөнүн ар кайсы өлкөлөрү аба майданындагы текшерүүнү күчөтүштү. Учурда Гонконг, Макао, Тайвань, АКШ, Япония жана Түштүк Кореяда вирустан жабыркаган бирден киши катталды. Ал эми Таиландда үч киши аталган дартка кабылган.

Адам ооруну жуктуруп албоо үчүн бир катар алдын алуу чаралары маалымдады

- Чет мамлекетке барарда эпидемиялык абалды тактап алуу;
- Жаныбарлар жана деңиз азыктары сатылган базарларга барбоо;
- Термикалык иштетүүдөн өткөн тамак-аштарды колдонуп, бөтөлкөдөгү суулардан ичүү керек;
- Зоопаркка кирбөө, жаныбарлар катышкан массалык иш-чараларга баш бакпоо;
- Дем алуу органдарын коргоо каражаттарын колдонуу (мисалы, медициналык бет кап);
- Эл көп топтолгон жерден келгенден кийин жана тамак ичер алдында колду таза жуу;
- Оорунун алгачкы белгилеринде эле бейтапканага кайрылуу керек. Өз алдынча дарыланууга жол берилбеши шарт.

Коронавирус деген эмне?

Коронавирус — өзүнө отуздан ашык вирусту камтыйт. Анда камтылган вирустар кеңири жайылган сасык тумоодон тарта оор-курч респиратордук синдромго (ТОРС, "типсиз пневмония") жана ичеги-карындын оорушуна алып келет.

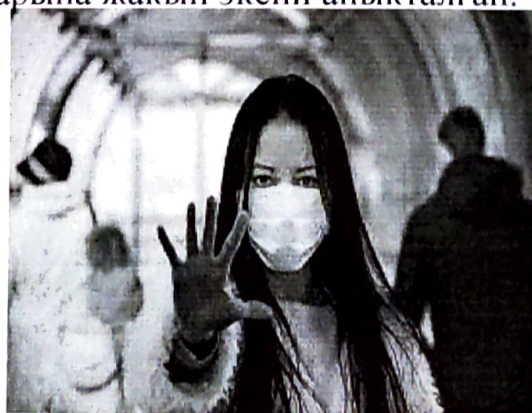
Коронавирустар — өзүнө бир чынжырлуу РНК (рибонуклеин кислотасы) молекуласын камтыган тоголок формадагы микроб. Анын тикен сымал сырткы чели таажыны элестетип турат. Илдет ошол себептен коронавирус деп аталат.

Клеткага кирген вирус анын цитоплазмасында көбөйөт. Алар иммунитетти алсыратып, инфекция менен күрөшүүсүнө тоскоолдук жаратат. Бирок курч респиратордук инфекция (КРВИ) же сасык тумоо сыяктуу бир жуманда айыкпайт. Коронавируста типсиз пневмония менен оор-курч респиратордук синдромдун формасы коштогондуктан бейтаптар өлүмгө чейин дуушар болот. Себеби дарт дем алууну кескин кыйындатат.

Коронавирус менен ооруган алгачкы адам 1965-жылы каттоого алынган. XX кылымда аталган вирус адамдарда жана жаныбарларда курч респиратордук оорулардын козгогучу катары белгилүү болгон. Бирок өтө кооптуу инфекциялардын катарына кирген эмес. 2000-жылдары коронавирустун SARS-Cov жана MERS-Cov деген түрлөрү жайылып, адам өмүрүнө коркунуч жарата баштаган.

Вирус эмнеден чыкты?

Учурда кытай окумуштуулары жаңы коронавирус жыландар аркылуу тараганын болжолдоп жатышат. Алар вирустун структурасын реконструкциялап көрүшкөн. Натыйжада анын генетикалык структурасы Кытайдын түштүгүн байырлаган түрдүү түстөгү, тарам-тарам болгон крайт жана кытай кобраларына жакын экени аныкталган.



Сабакты жыйынтыктоо: Бул КОРОНОВИРУС оорусун алдын алуу жолдору менен тушундурулуп сабак жыйынтыкталды.

Үй тапшырмасы: “Биздин тандоо ден-соолук” эссе жазуу.



24.10.2021-жыл

Ж.Саадаев атындагы толук эмес орто мектеби.

Тарбиялык саат.

Тема: Сарык (А вирустуу гепатит)

Мугалим: Абдраимова А

Текшерилди:

ЧБ мектепчиси: Мамунашева А.Б.

15.11.2021

Сабактын темасы: Сарык. (А вирустуну гепатит)

Сабактын максаты: 1. Сарык оорусунун белгилери, жугуу жолдорун жана сактануу жонундо толук маалымат алышат.

2. Инфекциялык оорулардын турлорун жана алардын алдын алуу жонундо айтып бере алышат.

3. Ар кандай оорулардан сактанып, ден соолугуна аяр мамиле жасоого тарбияланышат.

Сарык (А вирустуну гепатит) – боорду жабыркатуу менен муноздоло турган жугуштуу оору.

Оору оорулуу адамдан фекалдык-оралдык жолдор менен жугат, андыктан аны «кир колдор» оорусу деп аташат.

Таза жуулбаган идиштер, балдардын оюнчуктары, жашылча-жемиштер жана кайнап-бышпаган тамак – аш азыктары оору жугузуу булактары болуп саналат.

Сарык оорусу адегенде суук тийген оорулары же ичеги-карын инфекциялары сыяктуу болуп корунот. Сарыктын озуну гана тиешелуу белгиси болуп: теринин сары тартышы жана коздун агынын (коздун былжырлуу чел кабыгы) саргайышы (склер), зааранын тусунун кочкул болуп озгорушу жана зандын тусунун агыш болушу саналат.

мындай белгилер байкалса, тез арада жашаган жериндеги мед-к кызматкерге кайрылуу керек.

Оорунун абалын врач гана аныктай алат:

- Оорунун женил турундо уйдо эле дарылоо сунуш кылынат. Озунчо болмодо тошокто жатуу режими, сүттүү жана жашылча –жемиштуу диета, коп суу ичуу. Куурулган, ышталган, маринадалган тамак-аштарды тизмеден чыгаруу керек, байга чейин оор кыймыл-аракеттерди азайтуу зарыл.
- Оорунун оор турундо ооруканага жатып дарылануу талап кылынат.

Сарык (А Вирустуу гепатит) менен ооруп калбас учун кадимки эле оздук тазалык эрежелерин так сактагыла:

- Колдорду тамак ичээр алдында, дааратканадан жана коомдук жайларга барып келгенден кийин самын менен жуугула.
- Жашылча-жемиштерди колдоноор алдында жакшылап жуугула
- Кайналган гана сууну колдонгула
- Иче турган сууну сактаган идиштерди таза кармагыла. Эгерде уй-булодо сарык менен ооруган адам бар болсо, оорулунун буюм-тайымдарын, идиш-аяктарын, оюнчуктарын 30 кунго чейин хлорамин менен жууп туруу керек.

Физминутка: Кыймылдуу конугуу

Бышыктоо:

1. Сарык-бул кандай оору?
2. Сарык менен ооруп калганда кандай белгилер болот?
3. Сарык оорусунун алдын кантип алса болот?

Жыйынтыктоо: Бугун биз бугун кайсы теманы оттук. Бул сабактан силер эмнени билдинер?

Уй тапшырма. Берилген суроолорго жооп жазып келуу.

Ж.Саадаев атындагы толук эмес орто мектеби.

Класстык саат

Тема: «Кургак учук»

Мугалим: Абдраимова А.

Текшерилди
УБ текшерсе: Молумашева А.А.
13.12.21 не.

Тема: Туберкулёз. Кургак учук деген эмне?

Максаты: 1. Окуучуларга бул оорунун коркунучтуу, жугуштуу экендигин ачып беруу.

2. Бул оорунун алдын алуу жана сактануу жолдорун маектешуу менен жеткируу.

3. Окуучуларды тазалыкка ж.б. ар турдуу гигиеналык эрежелерди сактоого үйрөтүү.

Жабдылышы: Туберкулёз б\ча ар турдуу китепчелер, сан бюллетень, карточкалар ж.б.

Журушу: 1. Уюштуруу.

2005-жылдын 23-февралынан баштап, туберкулёз оорусуна каршы курошуу боюнча буткул дуйнолук 1 айлык башталды. 24-март куну туберкулёзго каршы курошуунун буткул дуйнолук

куну деп белгиленди. Ушуга байланыштуу биз баарыбыз чогуу туберкулёзго каршы туралы.

Туберкулёз-бул олуттуу инфекциялык оору байыртан берки адам баласынын бардык организмдин ооруга чалдыктыруучу коркунучтуу оору. Бул ооруну Кох таякчасы деп аталган микробдор козгойт. Муну 1882-ж немецтик окумуштуу Роберт Кох тарабынан изилденип табылган.

Кохтун таякчалары дем алуу жолдору же ооз аркылуу ичегиге кирип, андан канга таралат да,

адамдын бардык органдарына тарап, кайсы бир органда кобойо баштайт. Копчулук учурда

опко жабыркайт.

Бул учурда туберкулёздун таякчаларынын тегерегинде клеткалар осуп, томпокчолор пайда болот.

Туберкулёз деген ат ушундан келип чыккан экен. (туберкулёз-бугорок-томпокчо). Ушул томпокчонун ортосундагы таякчалардын таасири астында болунуп чыгат клетка жарылат да, жара пайда болот. Жаранын ириндери оорулуунун какырыгы менен туберкулёздун козго корунбогон таякчалары соо адамдарга ооруну жугузуучу булак болуп саналат. Оору козгогуч сырткы чойронун таасирлерине абдан чыдамдуу. Т-н сактануу жана алгачкы белгилерин эртелеп билуу абдан маанилуу.

Врачтардын окуучулардын суроолоруна берген жооптору:

1. Опкодон кармаган т-н эн алгачкы белгилерин кантип билсе болот?

Белгилери: жотол, арыктоо, тердоо, аппетит жоголот, денет абы которулот, начар уктайт.

2. Кандай жолдор менен жуктуруп алабыз?

Оорулуу адам (учурашуу, обушуу, оорулуу малдан, сүттон, этти чийки бышырып жегенде),

оорулуунун буюмдарын колдонгондо ж.б.

3. Кох таякчасы организмге кирип кеткенде созсуз ооруйбузбу?

Озуно жуккан микробду жок кылууга жондомдуу болгон заттарды адамдын организми микробдорго каршы курошот. Ошондой эле адамдын жалпы ден соолугуна байланыштуу.

Сабакты жыйынтыктоо иретинде туберкулёздон сактануунун жолдору менен тааныштыруу.

Ж.Саадаев атындагы толук эмес орто мектеби.

Сабактын темасы:

«Жугуштуу оорулар жана алардын алдын алуу».

Текшерилди

УБ тейлеген: Молдумашева А.А.

Мугалим: Жакыпбекова Г.К

Сабактын темасы:
Сабактын максаты:

алуу жөнүндө

Жугуштуу оорулар жана алардын алдын алуу

1.Билим берүүчүлүк:

Окуучулар инфекциялык оорулар жана алдын маалымат алышат.

2.Өнүктүрүүчүлүк:

Инфекциялык оорулар жана алардын алдын алуу жөнүндө айтып алышат. Инфекциялык оорулардын түрлөрүн биле

соолугуна аяр мамиле

3.Тарбия берүүчүлүк:

Ар кандай оорулардан сактанып ден жасоого тарбияланышат.

Сабактын тиби:

Аралаш сабак

Сабактын методу:

Интерактивдик метод

Сабактын формасы:

Топтордо иштөө

Сабактын жабдылышы:

ТСО

Сабактын жүрүшү

Уюштуруу: (саламдашуу, окуучуларды жокто)
Үй тапшырманы кайталоо:

Жаңы тема:

Оору козгогуч микроорганизмдер (вирус, бактерия, мите козу карындар) пайда кылып соо кишиге оорулуудан жана бактерия алып жүрүүчүлөрдөн жугуучу оорулар.

Жугуштуу оорулардын пайда болуу себептеринен өнүгүү механизмдин, белгилерин изилдөөчү жана аларды диагноздоо, алдын алуу ыкмаларын иштеп чыгуучу бактериология, вирусология, иммунология, эпидемиология ж.б. менен тыгыз байланыштуу.

Жугуштуу оорулар ошондой пайда болуу үчүн оору козгогуч (микроорганизмдер) кабыл алгыч (адам жаныбар) жана оорулуулардан соо адамга инфекцияны таратуучу фактор болушу керек. Түрдүү микроорганизмдердин оору пайда-кылуу жөндөмдүүлүгү анын вируленттүүлүгүнө чыгарган уусунан (токсин) күчүнө организмге кирген өлчөмүнө жараша болот. Кишинин жугуштуу ооруларга туруктуулугу жашына, чымырлыгына, тамактануусуна жашоо шартына ж.б. байланыштуу. Чарчоо, витамин, белок жетишсиздиги, туура эмес тамактануу, тамак-аштан, дары-дармектен, химиялык заттардан уулануу ж.б. организмдин инфекцияга туруктуулугун төмөндөтүп, ооруга шарт түзөт.

Жугуштуу оорулар ошондой жаш балдарда (иммунитетсиз кезде) жана улгайган адамдарда кезигет. Оору козгогуч айлана-чөйрөгө түрдүү жолдор менен тарайт. Мисалы ичеги-карын жугуштуу оорулары (ич келте, дифтерия ж.б) суу, тамак аш, идиш аяк ж.б. буюмдар.

- Аба аркылуу таралуучу жана ошондой (грипп, кызамык, дифтерия, туберкулез) адам жөтөлгөндө, чүчкүргөндө
- Тери жугуштуу оорулары (мите козу карындар) оорулуу менен тыгыз байланышууда
- Ич келте, кене аркылуу энцефалит, чиркей аркылуу безгек, кан соргуч курт-кумурскалар (бит, чиркей, маскит) аркылуу таралат.

инфекция пайда болот. же мурунку оорунун үстүнө экинчиси, үчүнчүсү кошулат. Жугуштуу оорулар ошондой жуккандан тартып инфекциялык процесс аяктаганга чейин инкубациялык жашыруун белги берүүчү мезгил, белги күчөгөн, кайтуу жана айыгуу мезгилдеринен өтөт.

Жугуштуу оорулар көбүнчө капчысынан башталат. Адам чыйрыгып, калгырайт, денеси ысып, баш катуу ооруйт. Алсызданып, дене бою салмактанат, көңүлү айланып кусат. Оорунун башталышын аныктоо кыйын. Кээде оорудуунун денеси анча ысыбайт. Оору кийинки, башкача айтканда күчөгөн мезгилине өткөндө ошол дартка мүнөздүү белгилердин баары ачык көрүнүп, оорунун анык диагнозу аныкталат. Ал эми оорунун аяктоо мезгилине өткөндө белгилери жакындап жоголуп, оорудуунун абалы жакшырат.

Айыгуу мезгили түрдүү жугуштуу ооруларда түрдүүчө (оорунун түрүнө, агымына, организмдин өзгөчөлүгүнө жана дарылоонун натыйжалуулугуна жараша) өтөт.

Айрым дартта (келте, сарык) бул мезгил бир нече жумага, ал эми кээ биринде 2-3 күн эле созулат. Айыгуу мезгилинде оорулуу адам алсыз болгону менен тамакка табити ачылып өзүн жакшы сезет. Бирок клиникалык жактан айыккандай көрүнгөнү менен организмдеги өзгөрүштөр ордуна келип үчүн дагы бир топко созулат. Дем алуу жолдорунун жугуштуу ооруларында (грипп, көк жөтөл ж.б.) козгогуч дем алуу органдарынын былжыр челинде жайгашып, ал жерде көбөйүп, аны сезгендирип ооруну чакырат. Оорунун козгогучу оорулуу же бактерия алып жүрүүчү сүйлөгөндө, чүчкүргөндө, жөтөлгөндө шилекейдин, каакырыктын чачырандылары менен сыртка бөлүнүп абаны булгайт. Кан инфекциясында (безгек, чума ж.б.) тиешелүү ташыгычтар (чиркей, бит, кене ж.б.) чакканда козгогуч канга өтүп ооруну козгойт.

Тери жугуштуу ооруларында козгогуч оорулуу менен тыгыз байланышта болгондо жугат. (күйдүргү, кутурма, сибир жарасы, чакалай ж.б.) Негизинен жугуштуу ооруларды атайын жугуштуу оорулардын ооруканасында дарылайт. Оорудууну жакшылап туура багуу жеткиликтүү тамактануу, врачтын сунушун так аткаруу оорунун тез сакайышына жардам берет.

Физминутка: Кыймылдуу көнүгүү

Бышыктоо: 1.Инфекция деген эмне?
2.Кандай инфекциялык оорулардын түрлөрүн билесиң?
3.Инфекциялык оорулар кандай учурда жугат?
4. Инфекциялык оорулар жукпаш үчүн эмне кылуу керек?

Жыйынтыктоо: Бүгүн биз кайсы теманы өттүк, тема боюнча өзүңөргө эмне ала алдынар.

Окуучуларды баалоо:

Үй тапшырма: Эссе жазып келүү



УЯТ - ӨЛҮМДӨН КАТУУ

Кырк канат боз үй тигишип, үйдүн ичи толо, жигитке төрдөн аксакалдардын жанынан орун берилип, жигиттин жоо чапкандыгын даңазалашып, кызышып кымыз ичилип чечиле чер жазышып отурган кез.

Ошондо кызыткан кымыздын күчүбү же жоо чапкандагы эрдиктин даңазасынын күчтүүлүгүбү, айтор баатыр ичтен түйүлгөн желди башкара албай үн чыгара коё берди. Үй ичин өлүк жымжырттык каптады. Көздөр бири – бирин тиктештен уялып, үнсүз сүкүт узакка созулду. Бул жымжырттыкты жигиттин жанында олтурган карыя бузду.

